

BIA-P.2.3.1/2-60

การศึกษาและการรับปริญญา
ในพระพุทธศาสนา
(ชุดลอยปทุม อันดับ ๖๐)

พุทธทาสภิกขุ

อุทิศนา

ลอยธรรมะมาลัย	ลงสู่โลกอันเบียดบีบ
แผ่ธรรมะรังสี	ตามพระพุทธรูปประสงค์ ฯ
มั่นหมายจะเสริมศาสน์	สถาปนโลกให้อยู่ยง
ปลอดภัยพินาศ, คง	เป็นโลกศุขสถาพร ฯ
หากแจ้งพระธรรมญาณ	อันธพาลกลีบร
จะครองโลกเป็นอากร	ให้เลวลุสเตรัจฉาน ฯ
จะทุกขทนทนกันวัน	พิฆาตกนบมีประมาณ
ด้วยเหตุอหังการ	เข้าครองโลกวิโยคธรรม ฯ
บรรษัทพระพุทธองค์	จึงประสงค์ประกอบกรรม
ตามแนวพระธรรมนำ	ให้โลกผองผ่องพินภัย ฯ
เผยแผ่พระธรรมทาน	ให้ไฟศาลพิชิตชัย
แปดหมื่นสี่พันนัย	อุทิศทว้ทงปถพี ฯ

พ.ท.

๒๕๒๓

การศึกษาและการรับปริญญา
ในพระพุทธศาสนา

[ชุดลอยปทุม อันดับ ๖๐]

คำบรรยายของ

ท่าน พุทธทาสภิกขุ

อบรมพระนวกะในพรรษา ๒๕๒๗ ครั้งที่ ๘

ณ ลานหินโค้ง สวนโมกขพลาราม

วันพฤหัสบดี ๑๖ สิงหาคม ๒๕๒๗

ศรัทธาบริจาคน

ของ

พ.ญ. เสริมทรัพย์ ดำรงรัตน์ และญาติมิตร

(มีรายชื่อท้ายหนังสือ)

พิมพ์ครั้งที่ ๑ จำนวน ๓,๖๐๐ เล่ม

วันออกพรรษา แรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑

๑๐ ตุลาคม ๒๕๒๗

เรียนวิบีสสนา

เรียนวิบีสสนา เพิ่งมีมา ต่อภายหลัง
ไม่เคยฟัง ในบาลี ที่ตถา
ไม่เคยเป็น คันถะ วิบีสสนา
มีแต่ว่า ตั้งหน้า บำเพ็ญธรรม

เพราะทนอยู่ ไม่ได้ ในกองทุกข์
จึงได้ลุด จากเรือนอยู่ สู่นอกขั้ม
จัดชีวิต เหมาะแก่ กักกิจกรรม
เพื่อกระทำ ให้แจ้ง แห่งนิพพาน

ในบัดนี้ มีสำนัก วิบีสสนา
เกิดขึ้นมา เป็นพิเศษ เขตสถาน
ดู เอาจริง ยิ่งกว่าครั้ง พุทธกาล
ขอให้ท่าน จริง, ดี มีวิบีสสนา.

พุทธทาส อินทปัญโญ

คำปรารภ

ในระหว่างที่ข้าพเจ้าเตรียมจัดการ พิมพ์หนังสือชุด
ลอยปทุมชื่อ ธรรมชีวิตกับขรรวาส อยู่นี้ มิมิตรสหายเสนอให้
ความร่วมมือในการจัดพิมพ์หนังสือทำนองเดียวกัน เพื่อถวาย
เป็นธรรมพืชบูชาพระคุณท่านอาจารย์พุทธทาสอีก มีรายนาม
ผู้ศรัทธาบริจาคหลายท่าน คงตีพิมพ์ไว้ในท้ายหนังสือนี้

ข้าพเจ้าจึงเลือก บทความธรรมบรรยายของท่าน
อาจารย์อบรมพระนวกะ ที่อยู่ประจำพรรษาที่สวนโมกข์ในปี
พ.ศ. ๒๕๒๗ บรรยายอบรมเมื่อวันที่ ๑๖ สิงหาคม ๒๕๒๗
มีชื่อเรื่องว่า การศึกษาและการรับปริญญาในพระพุทธ
ศาสนา. ข้าพเจ้าพิจารณาเห็นว่าทุกท่านที่ได้ฟัง ได้อ่าน
ได้ศึกษา เรื่องนี้จะเกิดพลังใจให้ศึกษาปฏิบัติกระทั่งสามารถ
รับปริญญาของพระพุทธเจ้าได้ จึงขอเชิญชวนให้ทั้งผู้ให้และ
ผู้รับ จูงใจได้รับผลานิสงส์โดยลำดับจนถึงจุดหมายปลายทาง
ตามควรแก่อัตถภาพเถิก

เสริมทรัพย์ ดำรงรัตน์

(ร.พ. สระบุรี)

๑๐ ก.ก. ๒๗

เรียนชีวิต

เรียนชีวิต อย่าแสวง จากแหล่งนอก
อย่าเข้าไป ในคอก แห่งศาสตร์ไหน
อย่ามัวคิด ยุ่งยาก ให้ผากใจ
อย่าพิจารณา จาระไน ให้นุงนัง

อย่ายึดมั่น นั่นนี่ ที่เรียกกฎ
มันตรงตรง คดคด อย่างหมดหวัง
จงมองตรง ลงไปที่ ชีวิตัง
ดูแล้วหยั่ง ลงไป ในชีวิต

ให้รัฐส หมดทุกด้าน ที่ผ่านมา
ให้ชิมซาบ วิญญาณ์ อย่างวิเศษฏ์
ประจักษ์ทุกซ์ ทูกระดับ กระชับขีด
ปัญหาชีวิต จะเผยออก บอกตัวเอง.

พ. ธีระวัฒน์

๑. อินโดนีเซีย

การเปลี่ยนแปลงสังคมอินโดนีเซียเริ่มจากชนชั้นสูงในสมัย
ที่โลกกำลังขาดแคลนธรรมะอย่างเฉียดเข็มนา เริ่มตั้งแต่นั้น
มา เหตุผล และ การแก้ไขการขาดอินโดนีเซีย, จิตของอินโดนีเซีย.

คำว่า "ธรรม" เมื่อใช้คำเดียว มีความหมาย มาก
มายหลายประการ, แต่ประการที่สำคัญที่สุดนั้น ธรรมะ
คือ หน้าที่ ที่มนุษย์จะต้องปฏิบัติ ในทุกโอกาสของ
ชีวิตของธรรมชาตินั้น ทุกชั้นทุกตอน แห่งวิถีชีวิตของ เขา,
เมื่อความมีชีวิตอยู่ อยู่อย่าง ฉลาด ทั้ง โดยส่วนตัว และ
ส่วนรวม, รวมทั้งโลก.

โลกขาดแคลนธรรมะ เพราะไม่รู้จัก สิ่งที่เป็น
ที่ธรรมะอย่างถูกต้อง ตั้งแต่เกิดมาแล้ว เพราะคืออยู่
แต่ด้อยกว่าในโลก ในระสอร่อยอันเกิดจากพระประภพที่
ผิดธรรมะ นั้นเอง. สังฆชาติ ที่ลึกลับในใจคน ช่องเขยิบ
ใจในระสอร่อยชนิดนั้น และเจริญเติบโตในใจนี้คนกระ-
ทั่ง มีสติปัญญาเป็นปกติในใจ ทั้งเมื่อทั้งตัว. มนุษย์โลกซึ่ง
ชีวิตจิตใจ คนเห็นนิมิตว่า ไม่ดีต่อมีธรรมะ อธิปไตยใน
โลกแล้ว; แต่ในที่นี้ มีแนวคิด สนองคืนโลก ในที่เริ่มที่ค่อย
ตลอดกาล เป็นพอแล้ว. เขาเห็นว่า หน้าที่ ของเขา มีอยู่
เพียง แต่ เขาแนวคิด สนองความดีต่อพระของปกติในที่นั้น.

โลกส่วนใหญ่ กำลังตกอยู่ในสภาพเช่นนั้น ถึง

การรู้จักธรรม คือการรู้ตัวละวางมีอะไรละอย่างถูกต้อง คน
 มีคุณอยู่ในโลกใน สักใด แม้ไม่มีความเจริญด้วย ก็คิดด้วยสติอยู่
 กับสติใจ อย่าง ยี่สิบ ๒๐๑. มีอะไรละเป็น ความสุขชนิดไหน ย่อม
 มีเป็นหน้าที่แห่ง ความขลุ่ยใจ สำหรับผู้ที่รู้ธรรมอย่างแท้-
 จริง. ความเห็นแก่ตัว ย่อมเกิดไม่ได้ เพราะเหตุนี้. ความรัก
 เพื่อนมนุษย์ด้วยกัน มีได้โดยง่าย แม้ว่าจะมีความเห็นต่าง
 กันก็ รู้ว่ากัน หากมีสติปัญญา. ผู้ประพฤตธรรม ย่อม
 รู้จักเป็นสุข เมื่อรู้สักว่า ตนได้ประพฤตธรรม หรือเมื่อใดที่
 หน้าที่ ของมนุษย์ อย่างถูกต้อง. ความโกรธพัวพันใน
 ใจนี้ ทำให้รู้สติเป็น สุข. ไม่หวั่นความทุกข์อันเป็นภัย
 คือ สุขเวทนา อกุศลพัวพัน คือ อกุศล ๑๒๐๐ นั้น ภัย และ
 ใจที่ตก เป็นทุกข์อย่างใด ๆ ๑๒๐๐ นั้น ภัยแล้ว.

ธรรม: ข้อใดในเรารู้จักมีสติอย่างถูกต้อง รู้จักมีสติ
 แปรสัจธรรมด้วย และใช้มันอย่างถูกต้อง, มีหน้าที่ที่ทราบ
 หน้าที่ของสัตว์ ก็เปรียบกับสัตว์เลี้ยง มีบรรดาของ อย่าง
 ถูกต้อง คือเป็นไปเพื่อ สันติสุขส่อนบุคคล และ สันติภาพ
ของส่อนรวม โดยส่อนเดียว, มีลัทธิวิญญูญาณโดยสันติ
 ใจ แม้แก่สัตว์เดรัจฉาน และพฤษยาชาติทั้งปวง, มีเป็น
 คนดีคนดีโลก หรือ คนดีคนเดียว แม้แต่คนเดียว. สัก
 นี้เรียกว่า ชาติ, ชาติจริง, หรือ ข้อใดที่ส่อนด้วย ย่อมมีมี
 แก่ผู้ประพฤตธรรม. ข้อนี้ หมายถึงความว่า ๒๖๐ มีวิธี
 ธรรมของบุคคลนี้, มีแต่ สัจธรรม มีแต่แท้แท้แท้
 ใจประพฤตธรรม มีแต่แท้แท้แท้.

เขา ๗๓๓ บุญคุณล้น ๗๗๖๖ สำนวนวิเศษพิเศษ เพื่อให้
 รู้จักสิ่งทั้งปวง ๗๗๖๖ ถูกต้องตามที่เขามอง เมื่อมีสิ่งใดอยู่ดี
 ๗๗๖๖ ๗๗๖๖ มิใช่ ๗๓๓ บุญคุณล้น ๗๗๖๖ สำนวนวิเศษ
 ๗๗๖๖ ๗๗๖๖ เขาถูกเป็นทาสของนิรันดร์ คนในหัวไม้ฉัน ในโลกนี้
 เป็นกันเอง โดยมากในโลกนี้ฉันฉัน ซึ่งกำลังขาด ขรรษะ.
 เขามองกับโลกนอกตัวเราไม่ได้ ก็จริง แต่เขาสามารถควบคุม
 ๗๓๓ บุญคุณล้น ๗๗๖๖ ๗๗๖๖ ๗๗๖๖ สำนวนวิเศษ แต่ในลักษณะนี้
๗๗๖๖ มิใช่เป็นวิเศษเป็นภัยแก่เราได้ โดยอาศัย ขรรษะ นั่นเอง. แต่
 คนในโลก ทำได้เช่นนี้" ๗๗๖๖ ก็เป็น ๗๗๖๖ ที่ชอบมาแต่อยู่
 ๗๗๖๖ หรือเป็นโลกของพระศรีอารยเมธาไตรย ซึ่งมาทันที
 ๗๗๖๖ เพราะเป็นโลกที่ ๗๗๖๖ ไปด้วย ขรรษะ.

๗๗๖๖ ของโลกนี้ฉันฉัน ๗๗๖๖ อยู่กับได้ยี่สิบ ๗๗๖๖ ๗๗๖๖
 คือ ๗๗๖๖ ขรรษะ. ๗๗๖๖ ให้ทุกคนได้เดินไปตาม
 ๗๗๖๖ ขรรษะ ๗๗๖๖ เป็นบุคคลอันยิ่งใหญ่และสูงส่ง. ๗๗๖๖
 ๗๗๖๖ การจัดการให้มีสิ่ง ขรรษะ ๗๗๖๖ นี้เองเพราะนี้ ๗๗๖๖
 ๗๗๖๖ ได้มี ทนความปรารถนาดี กับแก่ผู้ที่มีดีอยู่แล้ว และ
 ๗๗๖๖ ผู้ที่มีดีอยู่แล้วอยู่ โดยทุกแห่งทุกมุมโลก. ๗๗๖๖
 ๗๗๖๖ ไม่ทท ทำในนี้ ๗๗๖๖ เป็น ๗๗๖๖.

พุทธศาสนวิเทศน์

โคมกษพดาราม, เชียง
 ๑ มกราคม ๒๕๒๖

การศึกษาและการรับปริญญา ในพระพุทธศาสนา.

วันนี้ จะพูดเรื่อง การศึกษาและการรับปริญญา
ในพระพุทธศาสนา.

บางคนคงจะคิดว่าเป็นเรื่องพูดเล่นเล่น หรือพูด
ชนิดที่หัวเอาเอง. นี้ขอบอกกล่าวให้ทราบว่า ในพุทธศาสนา
นั้น จะมีทั้งการศึกษา และการรับปริญญา ซึ่งพระพุทธ-
เจ้าท่านได้ตรัสไว้เอง. การศึกษาก็คือศึกษา ๓, ส่วน
ปฏิญยานั้นคือความสิ้นราคะ ความสิ้นโทสะ ความ
สิ้นโมหะ ๓ อีกเหมือนกัน. *ตรัสว่าภิกษุทั้งหลายปฏิญญา*
มี ๓, สามคืออะไร? สามคือ สิ้นราคะ สิ้นโทสะ สิ้น
โมหะ นี้คือปฏิญญา.

อบรมพระภิกษุคณะในพรรษา ๒๕๒๗ ครั้งที่ ๘

ณ ลานหินโค้ง สวนโมกขพลาราม ๑๖ สิงหาคม ๒๕๒๗

ความหมายของคำว่า “สิกขา”.

ทีนี้เราก้จะพูดกันไปตามลำดับ ถึงคำว่า การศึกษา
คือ *สิกขา* เป็นภาษาบาลี ก็เป็น *สิกขา*, เป็นภาษาสันสกฤต
ก็ว่า *ศิกษ*, เป็นภาษาไทยเรว่า *ศึกษา*, คำเดียวกันหมด,
ถ้าถือเอาตามตัวหนังสือแท้ ๆ นี้ คุณจะไ้เรื่องไ้ราวทีมาก
และกลึกซึ้งกัวย. *สิกขา* นั้น แปลว่า *การเห็นเอง เห็นด้วย
ตนเอง เห็นซึ่งตนเอง*, สะ นั้นมันแปลว่า *เอง*, *อิกษะ*
แปลว่า *เห็น*. สะ กับ *อิกษะ* นี้ ถอดความไ้ว่า *เห็นซึ่งตนเอง
เห็นด้วยตนเอง*, แล้วก็ *เห็นเพื่อตนเอง* เห็นโดยตนเอง.

ทีสำคัญข้อแรก ก็คือว่า เห็นตนเอง, เห็นสิ่งที่
เรียกโดยสมมติว่าตนเองนั้นแหละ. เรายังง่อยู่ เอาอะไร
เป็นตน ก็ศึกษาที่ตนเองนั้นแหละ, หรือผู้ทีฉลาดรู้แล้ว
ก็เห็นว่า มันไม่ใช่ตน, แต่เห็นด้วยความเข้าใจผิดว่าตน.
ข้อนี้หมายความว่าให้คุอะไร ๆ เข้ามาในตน, เข้ามาที่ตนแล้ว
ก็คุด้วยตน ก็เพื่อประโยชน์แก่ตน, คุเพื่อประโยชน์แก่ตน.

แต่เมื่อพูดถึง การกระทำ *สิกขา* นั้นแยกเป็น ๓ คือ
ศีลสิกขา ศึกษาในส่วนศีล, *จิตตสิกขา* ศึกษาในส่วนจิต,
ปัญญาสิกขา ศึกษาในส่วนปัญญา,

ศึกษาในส่วนศีล ก็คือ ดูนตนเองที่ไม่มีศีล, ดูนตนเองที่มีศีล. กูให้ตนเองมีศีล, ให้ศีลของตนเองเป็นไปถึงที่สุด, นี่ก็เรียกว่าศีลสิกขา.

จิตตสิกขา ศึกษาที่จิตให้รู้จักจิต, ให้รู้ธรรมชาติของจิต, ให้รู้จักควบคุมจิต, และรู้จักใช้จิตให้เป็นประโยชน์ นี่เรียกว่าจิตตสิกขา การศึกษาที่เกี่ยวกับจิต.

ที่นี้ บัญญาสิกขา ศึกษารอบรู้ ศึกษาในส่วนปัญญา คือศึกษาให้รอบรู้เท่าที่ควรจะรู้, รู้ทุกอย่างที่ต้องรู้ แต่ไม่รู้ไปหมดทุกอย่างที่ไม่จำเป็นจะต้องรู้ ซึ่งมันทำไม่ได้ คอก คนจะรู้ไปทุกอย่างไม่ว่าอะไรนั้นมันทำไม่ได้ เป็นไปไม่ได้. แต่ว่ารู้ทุกอย่างเท่าที่ควรจะรู้ เท่าที่จะจับทุกข์ได้ นี่มันเป็นไปได้, ขอให้ลองสังเกตดูให้ดี. อยากจะพูดว่าแม้พระพุทธเจ้าเป็นสัพพัญญูรู้ทุกอย่าง ก็มีขอบเขตจำกัด อยู่ที่รู้ว่า รู้ที่ควรจะรู้ คือรู้ที่จับทุกข์ได้ ที่ไม่จำเป็นต้องจับทุกข์จะไปรู้มันทำไม มันไม่มีประโยชน์อะไร มันเสียเวลาเปล่าๆ.

เฮ้, ที่นี้ก็ดูไปตั้งแต่ต้น ตั้งแต่ศีลสิกขาโดยเปรียบเทียบกัน : ศีลสิกขา ศึกษาความถูกต้อง ทางกายวาจา เรียกว่าศีล, ศีล ถูกต้องทางกายทางวาจา; แล้วก็

จิตตสิกขา ถูกต้องทางจิต, มีความถูกต้องทางจิตแล้ว
 ปัญญาสิกขา ทุให้มันถูกต้องทางปัญญา คือความรู้
 ความรู้ความคิดความเห็น, ความเข้าใจอะไรให้มันถูกต้อง.
 พุตง่าย ๆ ก็ว่าถูกต้องทางกายทางวาจาอย่างหนึ่ง, ถูกต้อง
 ทางจิตอย่างหนึ่ง, ถูกต้องทางสติปัญญา ความคิดความเห็น
 อย่างหนึ่ง, รวมเป็น ๓ อย่าง ๓ สิกขา. นี่เป็นการศึกษา
 ในพระพุทธศาสนา.

พยายามให้ มีความถูกต้องทางกายทางวาจา นี่
 เป็นข้อแรก เป็นเงื่อนไข เป็นรากฐาน อย่าให้มีการ
 กระทำที่ผิดทางกายทางวาจา มีแต่การกระทำที่ถูกต้องทาง
 กายทางวาจา.

หลักความถูกต้องทางกายวาจา.

ทีนี้ เอาอะไรเป็นหลักเกณฑ์มาวัดว่าเป็นความ
 ถูกต้อง? นี่จะขบออกให้ทราบ ว่า พุทธศาสนามีหลักที่
 คายตัวกล่าวได้ง่าย ๆ ว่าถูกต้องนั้นคืออย่างไร, ไม่เหมือนกับ
 ความถูกต้องทาง logic ความถูกต้องทาง philosophy, อย่างนั้น
 บ้าไม่รู้จักจบ จนไม่รู้ว่าจะถูกต้องกันอย่างไร. ถ้าถูกต้องใน

พระพุทธศาสนาก็คือ มันไม่เกิดความทุกข์, ที่มันไม่
 เป็นไปเพื่อให้เกิดทุกข์ ไม่มีทางที่จะเกิดทุกข์ นั่นแหละคือ
 ถูกต้อง. ที่นักกินความไกลออกไปว่า ทั้งเราและผู้อื่นด้วยก็
 ยิ่งดี, ไม่เกิดความทุกข์ทั้งเราด้วย ทั้งผู้อื่นด้วย ก็ยิ่งดี;
 ถ้ามันเป็นไปเพื่อให้เกิดทุกข์แล้วก็ไม่ถูกต้อง, ไม่มีทางที่จะ
 ถูกต้อง.

นี่ส่วน ศีลสิกขา^๕นี้เรื่องทางกายทางวาจา มีความ
 ถูกต้อง กายและวาจามีได้ประพฤติกะทำไปในทางที่จะให้
 เกิดทุกข์แก่ผู้ใดแก่ทุกฝ่าย, โดยหลักใหญ่ๆ เช่น ศีล ๕ คุ
 เตะมัน เป็นหลักพื้นฐาน, ขยายๆ ออกไปเป็นอะไรได้
 มากมาย ศีล ๕ ประการ เราจะบัญญัติคำ บัญญัติให้มันรัดกุม
 ให้มันครบถ้วนด้วย ยิ่งรัดกุมก็ยิ่งครบถ้วนด้วย.

ข้อที่ ๑ ไม่ประทุษร้ายชีวิตและร่างกายของผู้ใด
 โดยวิธีใด, คืออย่าประทุษร้ายกระทบกระทั่ง ชีวิตหรือ
 ร่างกายของผู้ใดหรือสัตว์ใด นี่ขยายความออกไปได้มาก ไม่ตี
 ไม่ตำ ไม่ฆ่า ไม่กระทบกระทั่ง ไม่ทุกอย่าง นี่แหละที่
 มันเป็นการประทุษร้ายชีวิต หรือเพียงแต่ร่างกายของบุคคล
 ใด.

ข้อที่ ๒ ไม่ประทุษร้ายทรัพย์สินสมบัติของผู้อื่น,
 ไม่ประทุษร้ายทรัพย์สินสมบัติของผู้อื่น ไม่ไปลักของเขามา
 หรือทำของเขาเสียหายเปล่าๆ, ไม่เป็นประโยชน์แก่ใคร,
 เรียกว่าไม่ประทุษร้าย ไม่กระทบกระทั่งทรัพย์สินสมบัติของผู้อื่น.

ข้อที่ ๓ ไม่ประทุษร้ายของรักของใคร่ของผู้อื่น
 นี้คือข้อกาเมศุ มิฉนาคที่สอนกันผิดๆ จนเด็กๆ ไม่ต้องถือศีล
 ข้อกาเมฯ. ในหนังสือบางเล่ม ว่าศีลข้อกาเมฯ นี้มีสำหรับผู้
 ใหญ่เท่านั้น ไม่มีสำหรับเด็กๆ. นั้นแหละคือเขาเข้าใจไม่ถูก.
 ข้อกาเมฯ นี้คือไม่ประทุษร้ายของรักของใคร่ของบุคคลอื่น;
 ถ้าเป็นเด็กๆ, เด็กมันรักมันพอใจอะไรของมัน นั่นก็เรียกว่า
 ของรักของใคร่ของมัน, มันยังไม่ถึงกามคุณไม่ถึงกามารมณ์,
 แต่มันก็มีความรักอย่างยิ่ง เช่นตุ๊กตา หรือของเล่น หรือ
 ของใช้ หรืออะไรก็ตาม ที่มันรักของมันอย่างยิ่ง, ถ้าไป
 ประทุษร้ายทำให้เขาเสียใจไม่สบายใจ ก็เรียกว่าขาดศีล. นี้ถ้า
 เป็นผู้ใหญ่แล้วมันก็เรื่องเพศ วัตถุทางเพศ เรื่องภรรยาสามี
 เรื่องอะไรเหล่านี้ หรือแม้ที่สุดแต่ว่าลูกเล็กๆ ลูกหญิงลูกชาย
 เป็นที่รักที่หวงแหนของบิดามารดา ก็ไม่ต้องประทุษร้ายด้วย.
 นี้เรียกสั้นๆ ว่า ไม่ประทุษร้ายของรักของใคร่ของบุคคลอื่น,

ต้องถือกันหมดและทั้งผู้ใหญ่และทั้งเด็ก. เด็ก ๆ ก็ถือศีล
ข้อนี้ ไม่ไปกระทบกระทั่งของรักของใคร่ของผู้อื่น ให้เจ้า
ของเขาเจ็บใจ.

ข้อนี้ไม่ใช่ข้อเดียวกับประทุษร้ายทรัพย์สินสมบัติ;
ประทุษร้ายทรัพย์สินสมบัตินั้นเอามันเสียเลย, ส่วนของรักของ
ใคร่นี่ไม่เอา ไม่ได้เอา แต่ว่าทำให้เขาเจ็บช้ำน้ำใจเล่น. ของ
รักของใคร่เป็นของธรรมดาที่ทุกคนมันต้องมี อย่าไปกระทบ
กระทั่งของรักที่เขารักเขาหวงแหนนั้น ให้เสียหายให้ชอกช้ำ
ให้อะไรก็ตาม, รักษาหัวใจของผู้อื่นไว้เป็นอย่างดี.

ข้อที่ ๔ ไม่ประทุษร้ายความเป็นธรรม หรือ
ความยุติธรรมของผู้อื่น คือโกหก. การโกหกนั้นมัน
ทำให้เสียความเป็นธรรม, ประทุษร้ายความเป็นธรรมของ
ผู้อื่น. ข้อนี้โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มูลเหตุเดิมก็คือว่า เป็น
การโกหกในศาล, ในศาล เช่นพูดเท็จในศาลให้เกิดความ
ผิดพลาดจากความเป็นจริง, หรือว่ามันจะทำให้เขาสูญเสีย
ความเป็นธรรมความยุติธรรม อย่างใดอย่างหนึ่งก็ตาม, จะ
ไม่พูดคำชนิดนั้นเป็นอันขาด นี่มันส่วนวาจา. พูดให้เป็น
คำจำกัดความสักหน่อยก็ว่า ไม่ประทุษร้ายความเป็นธรรม

ของผู้อื่นด้วยวาจา, นี่มันมีความหมายกว้าง กว้างหมดเลย, ไม่รู้จักขอบอย่างแหละที่ประทุษร้ายด้วยวาจา.

ข้อที่ ๕ ก็ว่า ไม่ประทุษร้ายสติสมปฤติของตนเอง คือคิมน้ำเมา; พอคิมเข้าไปแล้ว มันประทุษร้ายสติสมปฤติของผู้คิม. การคิมน้ำเมาจึงเป็นการประทุษร้ายสติสมปฤติของผู้อื่น, คือทำให้ผู้นั้นสูญเสียสติสมปฤติเหมือนคนบ้า. คนเมากับคนบ้าที่มันเหมือน ๆ กันแหละ แต่บ้าเป็นการถาวร, เมาเป็นการชั่วคราว. แต่แล้วเป็นการประทุษร้ายสติ คือ *สมฤติ*, คำเดียวกัน *สมปฤติ*, *สมฤติ* ก็คือคำว่า *สติ* นั้นเอง. สติเป็น ภาษาบาลี, สมฤติเป็น ภาษาสันสกฤต ไม่ประทุษร้ายสติสมปฤติของตนเอง.

น้ำเมาทุกชนิดแหละ ของเมาทุกชนิดแหละ มันประทุษร้ายสติสมปฤติของผู้ใช้ หรือผู้เสพ, จะเป็นของมีนเมาชนิดที่เป็น น้ำคิม กินเข้าไป, หรือเป็น ของแห้งสุดดมเข้าไป, หรือเป็น ของทาที่เนื้อที่ตัว หรือ ใช้โดยวิธีใดวิธีหนึ่ง, แล้วของเมานั้นก็ทำให้ผู้นั้นสูญเสียสติสมปฤติ เรียกว่าประทุษร้ายสติสมปฤติ กลายเป็นคนบ้าคนเมาหรือคนประมาท. ใน*ตัวลิกขาบท* ใช้คำว่า *ปมาทัญจนา สุรา*

เมรยัมพะปมาทัญญา : สุราและเมรัยที่เป็นที่ตั้งแห่ง
ความประมาท, ความประมาทนี้คือสูญเสียดิสมปฤติ.

นี้ศีลที่เป็นหลักของศีลทั้งหลาย ที่หนักขยายออกไป
ไปได้เป็นกัร้อยข้อก็ได้, มันรวมอยู่ที่หลักใหญ่นี้. ถึงแม้
วินัยพระว่ามี ๒๒๗ ข้อ ในที่สุกมันก็มารวมอยู่ได้ใน ๕ ข้อ
นี้ : เรื่องเปลอเรือ เรื่องนิสสัคคิยเปลอเรือ ก็คือเรื่องมี
สติสมปฤติไม่สมบุรณ์, ไปศึกษาคุณเองไปสังเกตคุณเองว่า
แม่บทของศีลนี้มันมี ๕ อย่าง อย่างนี้, แล้วกระจายออกไป
เป็นกัสิบอย่างกัร้อยอย่างก็ได้. ไม่ทำผิดในส่วนศีล ก็ไม่
ทำผิดในส่วนกายและวาจา โดยหลักใหญ่ๆ อย่างนี้ โดย
รายละเอียดนับไม่ถ้วน.

หลักความถูกต้องทางส่วนจิต.

ที่หนักจิตศึกษา การศึกษาในส่วนจิต ให้รู้เรื่อง
จิตของตน ว่าจิตมีอยู่อย่างไร, ตามธรรมชาติมันเป็น
อย่างไร, จะรักษาควบคุมไว้ในลักษณะอย่างไร, นี้
เป็นเรื่องของจิต.

ศึกษาธรรมชาติของจิต รู้ว่าจิตนี้ ตามปกติจะ
 น้อมลงไป^๕ในทางต่ำ, คือกามารมณ์กามคุณ เพราะมัน
 เป็นสัญชาตญาณ เมื่อปล่อยไปตามสัญชาตญาณ ไม่มีความ
 รู้ไม่มีการควบคุม มันก็น้อมไป^๕ในทางต่ำ จนเปรียบว่า
 เหมือนกับปลาจับโยนขึ้นมานบนบก มันก็จะไหลลงไปหา^๕น้ำ.
 นี่จิตนี้มีลักษณะว่า มันจะไหลลงไปหา^๕น้ำคือกามารมณ์; พอ
 เรายกจิตออกมาเสียจากกามารมณ์ มันก็ตื่นรน ๆ ๆ จะตกไป
 หากามารมณ์, ก็เลยต้องมีวิธีที่ดี ที่จะควบคุมมันไว้ไม่
 ให้ตกไป^๕ในทางต่ำ.

เมื่อมันตก ลงไป^๕ในทางต่ำ คือกามารมณ์อย่างนี้
 มันก็ทำผิดอีกมากมาย ก็จะต้องรื้อนยุ่งยากลำบากกันไป
 ทุกฝ่ายและมากมาย ถ้าทำไปตามธรรมชาติของจิตล้วน ๆ ที่
 ไม่มีการศึกษา. ท่านจึงมีวิธีรู้จักจิต แล้วก็บังคับจิต
 ให้จิตอยู่ในความถูกต้อง; เช่นทำสมาธิอย่างนี้ พอสัก
 ว่ากำหนดอารมณ์ของสมาธิ เช่นลมหายใจเป็นต้น, มันก็เป็น
 ภารกิจจิต จับเอาจิตมาฝึก ผูกพันไว้กับอารมณ์ ซึ่งเป็นที่
 ตั้งแห่งความหยุด ไม่ให้จิตมันแล่นไปตามธรรมชาติของจิต
 ที่พุ่งซ่าน. นี่ บังคับจนจิตอยู่ในอำนาจ กำหนดอารมณ์

อะไรก็อยู่แต่ในอารมณ์อันนั้นได้; อย่างนี้เรียกว่า จิต
ได้รับการฝึกฝน เป็นการศึกษาทงจิต, จะเรียกว่าพัฒนาจิต
ก็ได้. จิตที่ไม่ได้พัฒนาเป็นจิตป่าเถื่อนนั้น มันทำอะไร
ก็ไม่ได้, แล้วคอยแต่จะทำไม่ดี.

ที่นี้ก็มีวิธีพัฒนาให้จิตทำแต่ในทางที่ถูกที่ดี
แล้วก็ได้มาก; จิตธรรมชาติทำประโยชน์ได้น้อย, จิตที่
พัฒนาอบรมฝึกฝนดีแล้ว มันทำประโยชน์ได้มาก, มาก
อย่างไม่น่าเชื่อ, จนท่านต้องใช้คำว่า เป็นอจินไตย, *อจิน-
ไตย พุทธวิสัย ฌานวิสัย กรรมวิบาก โลกจินต์นี้, ฌานวิสัย*
คือว่าจิตที่เป็นสมาธิแล้วทำอะไรได้บ้าง? ตอบไม่หมด, ตอบ
ไม่มีที่สิ้นสุด, ไม่รู้สิ้นสุดจนเป็นอจินไตย, คือว่าตอบไม่ได้
ภาคคะเนไม่ถึง. เช่นว่าเดี๋ยวนี้เขาเจริญด้วยการศึกษาทง
วิทยาศาสตร์ ไปโลกพระจันทร์ได้เหมือนว่าเล่น. นี่มันก็เป็น
เรื่องพัฒนาของจิต, แล้วสิ่งเหล่านี้ยังเป็นเด็กเล่นอยู่ มันจะมี
มากกว่านี้, มันจะมีดีกว่าสูงกว่าการไปโลกพระจันทร์.

ถ้าพัฒนาจิตให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป ก็จะมีรู้จะทำอะไรอย่าง
อื่นที่ดีกว่าที่ยังไปกว่า การไปโลกพระจันทร์, เพียงแต่ไป
โลกพระจันทร์นี้ก็สรรเสริญเยินยอกันหนักหนา, และขอให้

รู้ว่า จิตนั้นยังทำอะไรได้มากกว่านั้นอีกมาก เมื่อพัฒนามันให้ถึงที่สุด. เขาจึงมีหลักเกณฑ์ที่จะพัฒนาจิต แต่ไม่ต้องการอะไรมากไปกว่าว่า เพื่อดับทุกข์ได้สิ้นเชิง; ถ้าไม่อย่างนั้นมันไม่รู้จบ, จะไปโลกพระจันทร์ โลกพระอังคาร ไปไหนต่อไหน หรือทำอะไรอีก อะไรก็มันไม่รู้จบ, มาจบกันเสียที่ว่า ให้มันดับทุกข์ได้ดีกว่า. ให้จิตนั้นมีลักษณะไม่เป็นทุกข์, หรือทุกข์ไม่ได้, เป็นทุกข์ไม่ได้อีกต่อไป เอากันเพียงเท่านั้น.

การฝึกจิต ต้องการให้มีคุณสมบัติยิ่ง ๆ ขึ้นไป กว่าที่มันมีตามธรรมชาติ; ตามธรรมชาติมันก็มีคุณสมบัติ จิตคิดนึกอะไรได้ รู้อะไรได้ แต่ยังไม่ถึงที่สุดต้องพัฒนา; แม้อย่างต่ำแต่ว่าบังคับจิตได้ ก็ได้รับความสุขชนิดที่ไม่เคยได้รับมาแต่ก่อน. เราได้รับความสุขกันมามากมายหลายอย่าง, แต่ไม่เคยได้รับความสุขที่เกิดมาจากการบังคับจิตได้ คือว่า เมื่อทำจิตเป็นสมาธิแล้ว จะได้รับความสุขชนิดหนึ่ง ซึ่งไม่เหมือนความสุขชนิดไหนหมด. นี้ก็เรียกว่าเป็นผลของการที่บังคับจิต. นี้เรียกว่าได้รับความสุข ที่ไม่เคยได้รับมาแต่ก่อน, และ จิตที่ฝึกฝนอบรมดีแล้วนี้ จะรู้สิ่ง

ทั้งหลายทั้งปวงตามที่เป็นจริงได้โดยง่าย. จิตที่ฝึกให้ดี
แล้วก็จะรู้อะไรทั้งหลายทั้งปวงตามที่เป็นจริง จนไม่มีปัญหา;
ไม่หลงรักอะไร ไม่หลงโกรธ หลงเกลียด หลงกลัว
หลงอะไร ก็ไม่ทำผิดด้วยจิตนั้น; นี้เรียกว่าผลชั้นเลิศ
ของการฝึกฝนจิต.

ทุกคนควรจะศึกษาจิต เป็นเหมือนกับวิชาที่
มนุษย์จะต้องศึกษาชนิดหนึ่งด้วย; แต่เดี๋ยวนี้มันไม่มีธรรม-
เนียมไม่มีประเพณีอย่างนี้ มันไปเรียนหนังสือในโรงเรียน
ประถม มัธยม อุดมอะไรก็ตาม จบมหาวิทยาลัยหมดทุกแห่ง
แล้ว ก็ยังไม่เคยฝึกฝนจิต ไม่รู้เรื่องจิต; ฉะนั้นการศึกษา
ไม่สมบูรณ์. ถ้าได้ศึกษาเรื่องจิต จนได้รับประโยชน์จากจิต
ถึงที่สุดจริงๆ นี้เรียกว่า การศึกษานี้มันสมบูรณ์, สมบูรณ์
กว่าการศึกษาในโลกที่กำลังมีอยู่. นี้เรียกว่า ความถูกต้อง
ของจิต เป็นผลของการศึกษาทางจิต ศึกษาจิต.

หลักความถูกต้องทางปัญญา.

เอ้า, ที่นี้ก็มาถึง ปัญญาศึกษา, การศึกษาเพื่อ
ความถูกต้องของปัญญา ของความคิดของความเห็นของ

ความเชื่อ คือเห็นสิ่งทั้งหลายทั้งปวงตามที่เป็นจริง. บัญญา
 นี้เห็นสิ่งทั้งหลายทั้งปวงตามที่เป็นจริง, เรียกเป็นบาลี
 ยาวเพื่อยว่า ยถาภูตสัมมัมปัญญา : บัญญาเห็นชอบ เห็น
 สิ่งทั้งหลายทั้งปวงตามที่เป็นจริง. นี้คือปัญญาทำให้เกิดขึ้นมา
 เมื่อเห็นหรือรู้จัก หรือเข้าใจทุกสิ่งตามที่เป็นจริงแล้ว มันก็
 ไม่ทำอะไรผิด ทำอะไรผิดไม่ได้ เพราะมันรู้ตามที่เป็นจริง
 แล้ว, แล้วมันก็รู้จักเลือก รู้จักทำแต่สิ่งที่มีประโยชน์. ขั้นสุด
 ท้ายปัญญา ที่ศึกษาฝึกฝนอบรมพัฒนาดีแล้ว จะเห็นสิ่งทั้ง
 หลายทั้งปวงตามที่เป็นจริง ไม่ไปหลงรักเอาสิ่งใดๆ.

ปัญญาสิกขา คือ การกระทำเพื่อความถูกต้อง
 ของปัญญา ที่กล่าวไว้เป็นหลัก ก็ว่า **ปัญญาที่ถึงที่สุดแล้ว**
ย่อมเห็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตาของสิ่งทั้งปวง; เห็นสุญญตา
 คือความไม่มีตัวตนของสิ่งทั้งปวง, แล้วก็เห็นวิธีที่จะทำ
 ให้จิตไม่ไปผูกพันกับสิ่งใด ไม่ไปหลงรักหลงเกลียดหลงขังใน
 สิ่งใด, ก็เลยไม่มีความทุกข์.

ปฏิบัติตามสิกขา ๓ แล้วจะได้รับปริญญา.

เมื่อศีลสิกขาดีแล้ว ก็ส่งเสริมให้จิตตสิกขาดียิ่งขึ้น
 ไป, จิตตสิกขาดีแล้ว ก็ส่งเสริมปัญญาสิกขาให้ยิ่งขึ้นไป,

ปัญญาสิกขาดีแล้ว ก็ทำให้หลุดพ้นจากอาสวะหรือสัน
กิเลส, สันกิเลส ตอนนีรับปริญญา.

ปัญญาสิกขาที่อมรมดีแล้ว ก็มีผลทำให้สันราคะ
สันโทสะ สันโมหะ, ความสันสามอย่างนี้ พระพุทธเจ้า
ท่านตรัสเรียกว่าปริญญา ปริญา. ปัญญา แปลว่า รู้ทั่ว,
ปริญญา แปลว่า รุ้รอบ; ปริ น่ะ รอบ รอบจบรอบด้าน,
รอบด้าน, ปริ แล้วก็ ญา ก็คือรู้. เกี่ยวกับ ความรู้ของ
ปัญญาขึ้นมาถึงขนาดที่เรียกว่า รุ้รอบไปหมด ไม่ยกเว้น
อะไร; แต่ถึงถึง สิ่งทีควรจะรู้อย่างยิ่ง คือรู้ความสัน
ราคะของตน รู้ความสันโทสะของตน รู้ความสันโมหะ
ของตน เพราะอำนาจของสิกขา ๓ ทีได้ประพฤติปฏิบัติมา
เป็นอย่างดี จนรูวิธีทำให้สันราคะโทสะโมหะ, ปัญญารู้ทั่ว
ทีควรจะรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง รูเรื่องราคะ โทสะ โมหะ ว่า
เป็นอย่างไร, และจนกระทั่งรู้จักทำให้สันสุดไป เรียกว่า
สันกิเลสสันอาสวะ.

ทบทวนระบบการเกิดของกิเลส.

นี่ขอกล่าว ทบทวน ข้อนี้อีกทีหนึ่ง ว่า คนเราเกิด
มาจากท้องแม่ไม่มีความรู้อะไรติดมาเลย; แต่มันมีอายตนะ

คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ติกมา สำหรับรับอารมณ์
คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์. เมื่อ
อายตนะภายใน เช่นตาเป็นต้น, ถึงกันเข้ากับอายตนะ
ภายนอก มีรูปเป็นต้น มัน ก็เกิดวิญญาณ ทางตา, วิญญาณ
ทางตาทำหน้าที่เห็นรูป นั้นอยู่ เรียกว่าผัสสะ. เมื่อมีผัสสะ
ก็ต้องมีผลของผัสสะ คือเวทนา, คือสบายหรือไม่สบาย
เป็นสุขหรือเป็นทุกข์. ทันทันเมื่อรู้สึกว่าจะสบาย เป็นที่พอใจ มัน
ก็มีความรักอยากจะได้ อยากจะเอา อยากจะยึดครอง; ถ้า
มันได้พบสิ่งที่ไม่น่ารักไม่น่าพอใจ มันก็เกิดความโกรธ
ความขัดเคือง อยากจะทำลายเสีย, ถ้ามันได้เวทนาที่ไม่แน่
ว่าเป็นสุขหรือเป็นทุกข์ มันก็มีความสงสัยเหลืออยู่
เป็นโมหะ, เป็นโมหะ.

เมื่อทารกเกิดมาในโลกแล้ว ได้รับอารมณ์เป็นที่
พอใจ ก็สอนให้เกิดราคะ หรือ โลภะ, เมื่อได้ไม่เป็นที่
พอใจ ก็สอนให้เกิดโทสะ หรือ โกรธ, เมื่อไม่แน่ว่า
เป็นที่พอใจหรือไม่พอใจ มันก็ให้เกิดโมหะ. ราคะ โทสะ
โมหะจึงตั้งต้นขึ้นมาในจิตของเด็ก ๆ แล้วก็เติบโตขึ้นมาตาม
ตัว, จนเป็นผู้ใหญ่ ก็มีราคะ โทสะ โมหะ สมบูรณ์มั่นคงแข็ง
แรง.

ที่นี้ เรื่องของกิเลส นั้นมันมีอยู่อย่างนี้ว่า ถ้าเกิด
 กิเลส ประเภทระคะหรือโละระครั้งหนึ่ง, มันก็เก็บไว้เป็น
 อนุสัย ชื่อว่า รากานุสัย ไว้ในสันดาน ถ้ามันเกิดกิเลสที่
 เป็นโทสะหรือโคะระ คือไม่ชอบใจครั้งหนึ่ง, มันก็เกิด
 ปฏิฆานุสัย เก็บไว้ในสันดาน, ถ้ามันได้อารมณ์ที่ไม่สุขไม่
 ทุกข์ มันก็เก็บ อวิชชานุสัย ไว้ในสันดาน. ที่เรียกว่าอนุสัย ๆ
 อนุสัยเป็นผลของการเกิดกิเลส แล้วเหลือความเคยชิน
 ไว้ในสันดาน. ความเคยชินที่จะเกิดกิเลสอย่างนั้นอีกไว้ใน
 สันดาน เรียกว่า อนุสัย ก็มีสามเหมือนกับกิเลส.

กิเลสระคะหรือโละระก็มีรากานุสัยเก็บไว้ในสันดาน,
 เกิดกิเลสประเภทระคะที่หนึ่ง ก็สร้างรากานุสัยไว้ใน
 สันดานหน่วยหนึ่ง. เกิดก็ครั้ง ๆ ก็สร้างไว้หน่วยหนึ่ง ๆ, ที่
 มันเกิดมากครั้ง ก็สร้างรากานุสัยไว้ในสันดานมาก.

ถ้าเกิดโทสะหรือโคะระที่หนึ่ง มันก็เหลือ เป็น
 ปฏิฆานุสัยไว้ในสันดานหน่วยหนึ่ง, เกิดที่หนึ่ง เหลือไว้
 หน่วยหนึ่ง เกิดที่หนึ่งเหลือไว้หน่วยหนึ่ง, ในสันดาน, จึง
 เต็มไปด้วยปฏิฆานุสัยคือพร้อมที่จะโกรธ.

ที่นี้ถ้าว่ามันได้รับอารมณ์ที่ไม่สุขไม่ทุกข์ แต่เป็นที่ตั้งแห่งความยึดถือ มันก็คือโมหะ มันก็ หลงไหล อย่างนี้เรียกว่า อวิชชานุสัย, ถ้าเราเฝ้าที่หนึ่ง ความเฝ้านั้นดับไปแล้ว มันก็เหลืออวิชชานุสัยเก็บไว้หน่วยหนึ่งในสันดาน.

นี่เรียกว่ากิเลสเกิดขึ้นแล้ว จะเหลือความเคยชินแห่งกิเลสไว้ในสันดาน เรียกว่า อนุสัย : รากะให้เกิดราคะ, โทสะให้เกิดปฏิฆานุสัย, โมหะให้เกิดอวิชชานุสัย. เรามีกิเลสที่หนึ่งก็เก็บอนุสัยไว้หน่วยหนึ่ง, แล้วอนุสัยนั้นก็เก็บไว้มาก เก็บไว้มาก แล้วมันก็อึดๆ อึดมากอึดตัวมาก พร้อมทั้งจะไหลออกมา ที่พร้อมที่จะไหลออกมา นี้เรียกว่าอาสวะ; เหมือนเรตักน้ำใส่กุ่ม ที่มีรูวันใดหนึ่ง ใสลงไปมากเข้ามากเข้าเต็มมากเข้า, ที่จะดันออกมาทางรูวันนั้นมันก็แรงเข้าแรงเข้า อย่างนี้ อนุสัยที่เก็บไว้มากเข้าๆ, มันก็มีกำลังที่จะไหลออกมาเป็นกิเลสอีก เรียกว่าอาสวะนี้มากเข้าๆ.

ฉะนั้น กิเลสก็คือการเกิดกิเลสครั้งแรก, การเกิดกิเลสครั้งหนึ่งก็เหลืออนุสัยไว้ในสันดานหน่วยหนึ่ง ตามชื่อของกิเลสนั้นๆ. ครั้น อนุสัยนั้นมากเข้าๆ มันก็ดันออกจะดันออกมา ก็เรียกว่า อาสวะ, พร้อมทั้งจะดันออกมา

เป็นกิเลสตามชุดของมัน : ราคานุสัย มันก็ให้ทันออกมา
 สำหรับจะเกิดกิเลสประเภทราคะ, ปฏิฆานุสัย มันก็
 สำหรับจะให้ทันไหลออกมา เป็นกิเลสประเภทโทสะ,
 อวิชชานุสัยมันก็เป็นเหตุสำหรับจะให้ไหลออกมาเป็นโมหะ.

ต้องรอบรู้ทุกอย่างเกี่ยวกับการกิเลส.

ที่นี้มันมีต่อไปว่า ถ้าเราบังคับไว้ได้ เช่นมันจะเกิด
 ราคะนี้ บังคับไว้ได้ไม่ให้เกิด มันก็จะลดราคานุสัยเสียหน่วย
 หนึ่ง ทุกทีที่บังคับไว้ได้. นี้อนุสัยนั้นจะลดลง, ลดลง ทุกครั้ง
 ที่บังคับไว้ไม่ให้เกิดกิเลสใดๆได้, บังคับไว้ไม่ให้เกิดราคะก็
 ลดราคานุสัย บังคับไว้ไม่ให้เกิดโทสะก็ลดปฏิฆานุสัย. บังคับ
 ไม่ให้เกิดโมหะ ไม่ให้โง่ มันก็ลดอวิชชานุสัยนี้.

ที่นี้เราก็อำนาจที่บังคับไว้ ให้อยู่ในความถูกต้อง
 ไม่เกิดกิเลส, ไม่เกิดกิเลส, อนุสัยก็ลดลงๆ ไม่มีสำหรับจะ
 ทันออกมาเป็นอาสวะ, มันก็เป็นการสิ้น^๕อาสวะ เพราะสิ้น
 อนุสัย เพราะสิ้นกิเลส. นี้เรียกว่าความสิ้นไปแห่งกิเลส
 เป็นชุดกันเลย; เพราะว่ากิเลส^๕นั้นมันเป็นชุด สามอย่าง^๕ :

ราคะ โทสะ โมหะ, มีวิธี การกระทำ เป็นอยู่ โดยไม่
ให้เกิดกิเลสอยู่เรื่อยไป ก็ลดอนุสัยและสิ้นอาสวะ.

ที่นี่เราจะต้องรอบรู้ ว่า กิเลสนี้เป็นอย่างไร, จะเกิด
อย่างไร, จะไม่เกิดอย่างไร, อะไรเป็นสมุทัยของกิเลส, รอบ
รู้ทุกอย่างที่เกี่ยวกับกิเลส นี้ด้วยอำนาจของปัญญา, ก็
สามารถที่จะจักจะทำ ให้อนุสัยลดลงๆ จนไม่ไหลออกมา
เป็นกิเลส, ก็คือ ความสิ้นไปแห่งกิเลส สิ้นไปแห่งราคะ
สิ้นไปแห่งโทสะ สิ้นไปแห่งโมหะ. นี้เรียกว่าปัญญา
แปลว่า สิ่งที่ดีควรรอบรู้อย่างยิ่ง.

สิ่งที่ควรรอบรู้อย่างยิ่ง สำหรับคนมนุษย์เรา
คือความสิ้นราคะ ความสิ้นโทสะ ความสิ้นโมหะ,
สิ่งอื่นๆ ไม่น่ารู้ ไม่ต้องรอบรู้ ไม่มีประโยชน์อะไร. สิ่ง
ควรจะรู้ และรอบรู้ที่สุด ก็คือรู้ความสิ้นราคะ ความสิ้น
โทสะ ความสิ้นโมหะ

ฉะนั้น ใครรู้ความสิ้นราคะ สิ้นโทสะ สิ้นโมหะ
ของตน คนนั้นคือได้รับปัญญาของพระพุทธเจ้า,
เรียกว่าปัญญาของพระพุทธเจ้า ซึ่งท่านตรัสว่าปัญญามี
สาม, สามคืออะไร? สามคือความสิ้นไปแห่งราคะ,

ความสิ้นไปแห่งโทสะ, ความสิ้นไปแห่งโมหะ, ^๕คือ
 ปริณญาสาม ปริณญาของพระพุทธเจ้า.

๕ ๖ ๗ ๘ สอนกิเลสแล้วก็เป็นพระอรหันต์.

สาวกของพระองค์ก็ศึกษาสิกขาทั้งสาม ; ศึกษา
 สิกขาทั้งสาม คือศีล สมาธิ ปัญญา, แล้วก็เกิดผลของการ
 ศึกษาขึ้นมา เป็นปริณญา คือรู้ว่าราคะสิ้นแล้ว รู้ว่าโทสะ
 สิ้นแล้ว รู้ว่าโมหะสิ้นแล้ว. ^๕คือปริณญาและได้รับปริณญา
 เป็นไปในตัวเอง, เห็นเองด้วยตนเอง, เสร็จตามธรรมชาติ
 ไม่ต้องมีใครมาแจกกระดาษปริณญาให้; เพราะว่าปริณญา
 นั้นมันไม่อาจจะทำเป็นแผ่นกระดาษ, มันเป็นเรื่องของนาม
 ธรรม, เป็นเรื่องของจิตใจ, เป็นสันตภิวิภูโก, รู้ได้ด้วยตน
 ว่ามีกิเลสหรือไม่มีกิเลส, รู้ได้ด้วยตนว่ากิเลสสิ้นแล้วหรือ
 กิเลสยังอยู่.

ขอให้รู้ไว้ว่า ในพระพุทธศาสนานี้^{๕๕๘}มีการศึกษา
 และมีการรับปริณญา อย่างที่กล่าวมานี้. ปริณญาคือ
 สิ้นราคะ สิ้นโทสะ สิ้นโมหะ; นั่นแหละเป็นผลของ
 การปฏิบัติในสิกขาทั้ง ๓ ด้วยตนเอง โดยตนเอง เพื่อตนเอง.

สันนิเสสโดยประการทั้งปวงอย่างนั้นแล้ว เขาก็เรียกว่าบุคคล
จบการศึกษา วุสิตฺ พุทฺหมจฺริยํ — พุทฺหมจฺริยํ น้อยุจฺจบแล้ว, คือ
จบการศึกษา, จบการศึกษาเมื่อสิ้นวาระ เมื่อสิ้นโทสะ เมื่อ
สิ้นโมหะ; รั้อยู่แก่ใจเองทั้งนั้น ไม่ต้องมีคนอื่นมาเกี่ยว
ข้อง. ดังนั้นจึงไม่ต้องรับปริญญาจากใคร หรือแม้จาก
พระพุทธเจ้า; แต่ว่าพระพุทธเจ้าก็ได้ทรงสอน ได้แนะนำ
ได้ชี้ทางให้ สำหรับคนนั้นจะทำปริญญาให้เกิดขึ้นมาแก่
ตัวเอง เพื่อตัวเอง โดยตนเอง, แล้วเราก็เรียกกันโดย
สมมติบัญญัติว่าพระอรหันต์.

ถ้าสันนิเสสโดยประการทั้งปวง อย่างนั้นแล้ว ก็
เรียกว่าพระอรหันต์. ถ้าสันยังไม่ถึงที่สุด สันบางส่วน
ก็เป็นพระอริยบุคคลที่รองๆ ลงมา; เช่นเป็นอนาคามี
เป็นสกิทาคามี เป็นโสดาบันเป็นต้น. พระโสดาบันก็นับ
เนื่องอยู่ในฝ่ายที่เป็นปริญญา; แม้ยังไม่จบ ไม่จบปริญญา
ก็เป็นทีที่แน่ว่าจะจบปริญญา, เขาจึงจัดพระโสดาบันไว้ในฐานะ
เป็นอริยบุคคลชั้นแรก, แน่แน่นอนว่าจะสันนิเสสหรือเป็นพระ-
อรหันต์.

ละโมหะแล้วก็เฝ้าเป็นพระอรियะ.

โสดาบัน ก็แปลว่า ถึงกระแสแห่งปริญา, ถึง
กระแสแห่งนิพพาน คือถึงกระแสแห่งปริญา. พระโสดาบัน
นั้นจะสิ้นราคะ สิ้นโทสะ สิ้นโมหะ ในวันหนึ่งข้างหน้า,
เที่ยวนั้นก็เตรียมสิ้นโมหะ. พระโสดาบันนั้นละกิเลสประ-
เภทโมหะ เป็นเบื้องต้นเป็นเบื้องหน้า คือละสักกายทิฏฐิ
วิจิกิจฉา สีลัพพตปรามาส; สามอย่างนี้เป็นประเภท
โมหะ. ส่วนประเภทกาม กามราคะ หรือปฏิฆะนั้นยังพอ
มีอยู่; แต่เพราะสิ้นกิเลสประเภทโมหะ สามอย่างข้างต้น;
สิ้นสักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลัพพตปรามาสแล้ว มันแน่
มันแน่ แน่ที่สุดว่าจะต้องสิ้นต่อไปตามลำดับ ๆ จนสิ้นกิเลส
ทุกอย่างไม่มีเหลือ.

นี้เราก็จะไว้อภัยศึกษากันเรื่อย ๆ ไป; พระโสดาบัน
ละกิเลสอะไรได้, พระสกิทาคามีละกิเลสอะไรได้ พระอนาคามี
ละกิเลสอะไรได้, แต่โดยเค้าเงื่อนแล้ว ก็เริ่มละประเภท
โมหะก่อน.

สักกายทิฏฐิ คือความเห็นว่าเป็นตน, อะไร ๆ ที่มัน
 ขวานให้เห็นว่าเป็นตน ก็เห็นว่าเป็นตน, นี้เรียกว่าสักกาย-
 ทิฏฐิ ก็ละเสีย.

วิจิกิจฉา คือความไม่แน่ใจ ลังเลสงสัยในการ
 ปฏิบัติของตน หรือสงสัยในพระธรรมว่าจะคับทุกข์ได้จริง
 หรือไม่? หรือสงสัยในอะไร ๆ ที่มันเป็นที่ยึดเหนี่ยวการปฏิบัติ
 เพื่อคับทุกข์, ถ้ายังมีความสงสัยอย่างนี้อยู่ ยังเป็นพระ-
 โสดาบันไม่ได้. ต้องแน่ใจในพระพุทธ ในพระธรรม
 ในพระสงฆ์ ในศีล ในสมาธิ ในปัญญา มีความแน่ใจ
 ไม่ลังเลสงสัยต่อสิ่งเหล่านี้ ก็เริ่มถึงกระแส, เป็นองค์ประกอบ
 องค์หนึ่งของผู้ถึงกระแส.

แล้ว สิลัพพัตตปราคามาส ข้อที่ ๓ นั้น ไม่ได้
 ประพฤติผิดมกมาย จนผิดวัตถุประสงค์อันแท้จริงของวัตร-
 ปฏิบัตินั้น ๆ. คนธรรมคากคนบุญชน เขารักษาศีลก็ไม่ได้
 มุ่งหมายประโยชน์ของศีลโดยแท้จริง คือกำจัดกิเลส, เขา
 รักษาศีลเพื่อจะไปสวรรค์เป็นต้น. รักษาศีลเพื่อจะเด่นจะ
 คีจะวิเศษ มีฤทธิ์อิทธิบาทเป็นต้น ถือปฏิบัติวัตรใดๆ โดยไม่
 ถูกต้องตามความมุ่งหมายแท้จริง ของวัตรปฏิบัตินั้น ๆ จึง

ปฏิบัติต้งมกาย, งามกายไปทุกอย่าง นี้เป็นสัสฬพัตตปรามาส
ซึ่งมีอยู่มากแหละในประชาชนคนเรา.

เช่นทำทาน หรือให้ทานนี้ ก็ไม่ได้คิดว่าจะ
กำจัดกิเลสประเภทโลภะคอก, ทำทานแลกเอาสวรรค์, ทำบุญ
หนึ่งบาทเอาวิมานหลังหนึ่ง, ตักบาตรช้อนหนึ่งเอาวิมาน
หลังหนึ่ง, อย่างนี้มันผิดหลักอันแท้จริงของวัตรปฏิบัตินั้น ๆ.

หรือเขารักษาศีล ก็เพื่อเป็นผู้พิเศษ วิเศษอะไร
ไปดีไปเด่นไปรวยไปสวย เป็นบุญเป็นเรื่องรวยเรื่องสวยไป
ทางโน้น, ไม่ได้ว่ารักษาศีลนี้เพื่อกำจัดกิเลสในส่วนกายวาจา
เป็นต้น.

ถ้าเขา ทำสมาธิ เขาทำเพื่อจะเห็นนรกเห็น
สวรรค์ มีฤทธิ์เดชมีปาฏิหาริย์ ไม่ได้ทำสมาธิเพื่อให้จิต
เหมาะสมที่จะรู้อะไรทั้งปวงตามที่จริง, วิบัสสนาของเขาจึง
เป็นเรื่องเห็นนรกเห็นสวรรค์ เห็นอะไรชนิดที่ไม่ใช่เรื่อง
กับทุกข์. นั้นเรียกว่าไม่ถูกต้อง ตามความมุ่งหมายของ
ข้อวัตรและปฏิบัตินั้น ๆ ก็เรียกว่าสัสฬพัตตปรามาส คือ
ลูปกล่าศีลและพรต ให้กลายเป็นของสกปรกไป.

ศีลและวัตรนี้เป็นข้อปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความสะอาด สว่าง สงบ. ที่นั่นคนโง่เหล่านั้น เขาไม่ได้มุ่งหมายอย่างนั้น, เขามุ่งหมายเพื่อจะได้สิ่งที่กิเลสของเขาต้องการ. กิเลสของเขาต้องการจะได้อะไร เขาก็สนองกิเลสนั้นๆ ด้วยการประพฤติปฏิบัติที่ว่าจะได้มาซึ่งเหยื่อของกิเลสนั้นๆ; เมื่อเป็นอย่างนั้นมันก็ไม่ละกิเลส.

ผู้ที่ละสักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สิ้นพัตตปรามาสได้ นั่น เป็นผู้แรกถึงกระแสแห่งปริณญา, กระแสแห่งความหมกกิเลส คือพระนิพพาน, เป็นผู้แรกถึงกระแสแห่งความสิ้นกิเลสหรือนิพพาน เรียกอย่างเป็นคำอุปมา ก็ว่าเป็นผู้มาถึงประตูแห่งอมตะ. นี้ในบาลีมี *อมตทวาร* *อาหจจ* — มาอยู่จุดประตูแห่งอมตะ; *อมตะ* นี้ก็คือนิพพาน. พระโสคาบันเป็นผู้มาจจุดประตูแห่งอมตะ อย่างนี้เป็นต้น, ก็แปลว่าไม่ถอยหลังเรียกว่า *นียโต*—เป็นผู้เที่ยงแท้, *ไม่มี*การเวียนกลับเป็น*ธรรมดา*. นี้จุดตั้งต้นของความสิ้นกิเลส.

เป็นพระโสคาบันแล้ว ก็ปฏิบัติศีล สมาธิ บัญญาให้ยิ่งขึ้นไป. การศึกษาไม่มีอย่างอื่น ศึกษาเพื่อให้เป็น

พระโสดาบัน ก็ ศील สมาธิ ปัญญา; ครั้นเป็นพระ
โสดาบันแล้ว ก็ศึกษาศีล สมาธิ ปัญญาให้ยิ่งๆ ขึ้นไป
เพื่อจะเป็นสกิทาคามี, เป็นแล้วก็ศึกษาศีล สมาธิ
ปัญญา ยิ่งๆ ขึ้นไป เพื่อจะเป็นอนาคามี, ศึกษา ศील
สมาธิ ปัญญา ยิ่งๆ ขึ้นไป เพื่อเป็นพระอรหันต์. มาถึง
ตอนนั้นมันสิ้นกิเลส มันจบการศึกษา, พรหมจรรย์อยู่จบ
แล้ว. ไม่ต้องศึกษาอะไรต่อไป เพราะไม่มีอะไรจะให้ศึกษา
อีกต่อไป, เพราะมันถึงที่สุดแห่งการศึกษา เรียกว่า
ได้รับปริญญา คือความสิ้นไปแห่งราคะ, ความสิ้นไป
แห่งโทสะ, ความสิ้นไปแห่งโมหะ.

จบศึกษา ๓ ก็รับปริญญา.

รับปริญญาด้วยตนเอง ก็คือรู้อยู่แก่ใจของตน
เอง ว่าความสิ้นราคะ สิ้นโทสะ สิ้นโมหะ, นี้เป็น
อย่างนี้. นี้เรียกว่ารู้สิ่งที่ควรรู้ ครบถ้วน หมคจตสิ้นเชิง
สมกับคำว่าปริญญา ก็รู้อย่างรอบ รู้รอบต่อสิ่งที่ควรรู้.
แล้วมันไม่มีอะไรดีกว่า สูงกว่า แปลกกว่าความสิ้นไปแห่ง

กิเลส; แล้วก็รู้ออบ นี้นหมายความว่า รู้สึกอยู่ด้วยใจ
ของตนเอง ท่านจึงเป็นผู้ได้รับปริญญา ตามกรรมวิธีของ
ธรรมชาติ ไม่ใช่รับปริญญากระดาษ ที่เขารับๆกันอยู่.

นี่อย่าเข้าใจว่าเป็นเรื่องแกล้งพูดเอาเอง ในพระ
บาลีในพระพุทธศาสนา มีเรื่องการศึกษา ๓ อย่าง คือ สील-
สิกขา จิตสิกขา ปัญญาสิกขา. ครั้นศึกษา ๓ อย่างนี้
จบแล้วก็ได้รับปริญญา ซึ่ง พระพุทธเจ้าตรัสเองเรียกเอง
เรียกว่า *ปริญญา ๓* : ความสิ้นราคะ ความสิ้นโทสะ ความสิ้น
โมหะก็ได้รับปริญญา; แต่ไม่ใช่รับแผ่นกระดาษ, ได้รับ
ความสิ้นกิเลส.

ก็อยู่อย่างเป็นผู้ไม่มีกิเลส ไม่มี ความทุกข์ จึงเรียก
ว่าเป็นอีกโลกหนึ่ง, เป็นอีกโลกหนึ่ง โลกของผู้ไม่มีกิเลส
โลกของผู้ไม่มีความทุกข์. แม้ว่าร่างกายนี้จะอยู่ในโลกนี้
แต่จิตใจอยู่ในโลกอื่น. คือโลกที่เหนือโลก. จิตใจลุถึง
ความอยู่เหนือโลก เรียกว่า—โลกุตตระ, ได้รับปริญญา
นี้แล้วก็อยู่ในโลกุตตระ, เป็นภาวะชนิดที่เป็นโลกุตตระ
ไม่ใช่เกิดคนสัตว์บุคคลตัวเราเขาอะไรรู้ขึ้นมา; เพียงแต่ว่าจิต

มันเปลี่ยนสภาพเป็นจิตชนิดที่อะไรปรุงแต่งไม่ได้อีกต่อไป.
วิสงขารคตฺติ จิตตํ — เป็นจิตที่อะไรจะปรุงแต่งให้เกิดกิเลส
ไม่ได้อีกต่อไป : ทาจะเห็นรูป หูจะได้ฟังเสียง จมูกจะได้กลิ่น
 ลิ้นจะได้รส ภายใต้อัมผัสผิวนั้น ใจได้ธัมมารมณ์อะไรก็ตาม
 ไม่อาจจะเกิดกิเลสเหมือนอย่างที่เคยเกิดมาแล้ว. ก่อนนี้พอ
 ได้รับความอารมณ์อะไรอย่างนี้ เพราะไม่มีวิชชามันก็เกิดกิเลส,
 กิเลสปรุงแต่งจิตนั้นแหละ จนเป็นทุกข์ ได้เป็นทุกข์, จิต
 นั้นยังเป็นจิตที่กิเลสยังปรุงแต่งได้. ที่นี้ก็มาศึกษา ศีลสมาธิ
 บัญญัติถึงที่สุดแล้ว จิตเห็นสิ่งทั้งหลายทั้งปวงตามที่เป็นจริง
 ด้วยปัญญาอันสูงสุดแล้ว, จิตมันเปลี่ยนเป็นจิตที่อะไรปรุง-
 แต่งจิตนั้นอีกไม่ได้, เรียกว่าจิตหลุดพ้นจากการปรุงแต่ง,
 มีการปรุงแต่งสงบว่างไปโดยสิ้นเชิง ก็เรียกว่าจบการศึกษา
 โดยการรับปริญญาของธรรมชาติ, ของธรรมะตามธรรมชาติ
 แล้วก็ไม่มีความทุกข์ ตามธรรมชาติอีกต่อไป.

ขอให้จำใจความเอาไปสังเกตศึกษาดูเอาเอง ว่ามี
 การศึกษาในพระพุทธศาสนา แล้วก็มีมารับปริญญาใน
 พระพุทธศาสนา มีลักษณะดังที่กล่าวมา. ขอให้พยายามเพื่อ
 จะรับปริญญา นั้นบ้าง, แม้ไม่ใช่ชั้นสุดท้ายออก ชั้นรอง ๆ ลงมา

ก็ยังมี, ก็จะไม่เสียที่ที่เกิดมาเป็นมนุษย์ และพบพระพุทธ-
ศาสนา.

เอาละ, วัน^{นี้}จบแล้ว อย่าให้เสียที่ที่เกิดมาเป็น
มนุษย์ และพบพระพุทธศาสนา.

เอ้า, ขอยุติการบรรยายวันนี้ไว้เพียงเท่า^{นี้}

รายนามผู้บริจาคเงินพิมพ์หนังสือ

การศึกษาและการรับปริญญาในพุทธศาสนา.

๑. คุณวิชนี ต่างวิวัฒน์	๑,๐๐๐ บาท
๒. คุณแม่ฮั่น ลิมเจริญสุข	๕๐๐ บาท
๓. คุณสุนิสา ลิมเจริญสุข	๕๐๐ บาท
๔. คุณสมร สิริสิงห์	๕๐๐ บาท
๕. บ้านสะอาดอารมณ์ (คุณสะอาด ธโนทัยจิตร)	๕๐๐ บาท
๖. คุณกรองแก้ว เลี้ยวไพโรจน์	๕๐๐ บาท
๗. คุณหงษ์ อวพงษ์พานิช พร้อมบุตรธิดา	๕๐๐ บาท
๘. คุณภัทธา อักขิโสภา	๕๐๐ บาท
๙. คุณสุพิศ เกริดกุลธร	๕๐๐ บาท
๑๐. คุณสว่าง ฉัตรชนะกุล	๕๐๐ บาท
๑๑. คุณพยงค์รี ยืนวิษณุวัฒน์	๕๐๐ บาท
๑๒. คุณเฮียง บุรณ์สวัสดิ์	๕๐๐ บาท
๑๓. คุณศุภมิตร อิงคะประดิษฐ์	๕๐๐ บาท
๑๔. คุณขาเตียง แซ่ไหล	๔๐๐ บาท
๑๕. คุณวิไล ชื่นสวัสดิ์	๓๐๐ บาท
๑๖. คุณมาลี หมายปองสกุล	๒๐๐ บาท
๑๗. คุณอุดม ศรีมานันท์	๒๐๐ บาท

๑๘. คุณอัจจรา เนตรบารมี	๒๐๐ บาท
๑๙. คุณประยงค์ นิตินรรมาศ	๒๐๐ บาท
๒๐. คุณอุทัยวรรณ ยี่เขียน	๑๐๐ บาท
๒๑. คุณเล็ก กุลหงวน	๕๐๐ บาท
๒๒. คุณสุพัตรา บัญญาพงศ์นาวิน	๕๐๐ บาท
๒๓. คุณศิริพร นลัชย	๑,๐๐๐ บาท
๒๔. พ.ญ. เสริมทรัพย์ ดำรงรัตน์	๑,๔๐๐ บาท

รวม ๑๒,๐๐๐ บาท

รายชื่อหนังสือ ชุดลอยปฐม

อันดับ	เรื่อง	พิมพ์ครั้งที่	อันดับ	เรื่อง	พิมพ์ครั้งที่
๑.	คู่มือมนุษย์	๘	๓๑.	ปฏิจตุสมุปบาทคืออะไร?	๑
๒.	ศิลปะแห่งการดู ด้วยตาทุกสัมผัสมีปัญญา	๑	๓๒.	เคาเงินทองของธรรมะ และ อิทธิปัจจัยตา	๑
๓.	ศิลปะแห่งการมีพระพุทธรูป อยู่กับเนื้อกับตัว	๑	๓๓.	การอยู่ด้วยปัจจุบัน ไม่มีอดีต ไม่มีอนาคต	๑
๔.	ธรรมะสำหรับคนเกลียดวัด	๑	๓๔.	พุทธศาสตร์ กับ โสยศาสตร์	๑
๕.	ธรรมะ ๒๔ เหลี่ยม (มีภาษาจีน)	๔	๓๕.	อานาปานสติภาวนา (มีภาษาจีน)	๒
๖.	พูดกับแนว	๑	๓๖.	อิทธิปัจจัยตาในฐานะ สิ่งสูงสุดแห่งพระพุทธศาสนา	๑
๗.	ศีลธรรมกลับมา ตอนที่ ๑	๒	๓๗.	นรกกับสวรรค์	๑
๘.	เห็นธรรมชาติ คือเห็นความเป็นเช่นนั้นเอง	๑	๓๘.	ดับทุกข์สิ้นเชิง	๑
๙.	ธรรมโอสธสำหรับโลก	๑	๓๙.	มรดกธรรมคำกลอน	๑
๑๐.	ความมีสุขภาพพอนามย์ทางจิต	๒	๔๐.	ทิศทั้งหก	๑
๑๑.	ปรมัตถธรรมคำกลอน	๑	๔๑.	ฟ้าสว่างทางธรรมโมฆณะ	๒
๑๒.	นิพพานที่แท้และเดี๋ยวนี้	๒	๔๒.	ฟ้าสว่างทางฝ่ายบรรพชิต	๑
๑๓.	ธรรมพบใหม่	๓	๔๓.	มหรสพของพระอรหันต์	๑
๑๔.	ติดตามช่วยได้	๑	๔๔.	ปรมัตถธรรมกลับมา ตอนที่ ๑	๑
๑๕.	ศีลธรรมกลับมา ตอนที่ ๒	๑	๔๕.	เช่นนั้นเอง	๑
๑๖.	ศีลธรรมกลับมา ตอนที่ ๓	๑	๔๖.	ความสะอาด ความสว่าง ความสงบ	๑
๑๗.	คำของครู	๒	๔๗.	อะไรๆ ในชีวิตสักแต่ว่า เป็นเรื่องของจิตสิ่งเดียว	๑
๑๘.	พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงเป็นกัลยาณมิตร	๑	๔๘.	ปรมัตถธรรมกลับมา ตอนที่ ๒	๑
๑๙.	ถอยหลังเข้าคลองกันเถิด	๑	๔๙.	ศีลปะสำหรับภามีชีวิตอยู่ในโลก	๑
๒๐.	การเก็บความโกรธใส่ยังฉาง	๒	๕๐.	พบชีวิตจริง	๑
๒๑.	การปรุงเป็นทุกขอย่างยิ่ง การดับเป็นสุขอย่างยิ่ง	๑	๕๑.	สมถวิปัสสนาสำหรับยุคปรมาณู	๑
๒๒.	อาหารหล่อเลี้ยงใจ	๒	๕๒.	ธรรมะที่ควรเติมลงในชีวิต	๑
๒๓.	ปัญญาภิริยาวัตถุ	๑	๕๓.	ฟ้าสว่างทางการเมือง	๑
๒๔.	พ่อแม่สมบุรณแบบ	๒	๕๔.	ธรรมสังฆะของสมถวิปัสสนา แห่งยุคปรมาณู	๑
๒๕.	อานาปานสติและดับไม่เหลือ	๒	๕๕.	ฟ้าสว่างทางปรมัตถ์, อภิธรรม, อภิสิกขา และบรรพชิต	๑
๒๖.	ธรรมคติและธรรมคิตา	๑	๕๖.	ผัสสะ สิ่งที่ต้องรู้จักและควบคุม	๑
๒๗.	ความมั่นคงภายใน	๑	๕๗.	ความสุขแท้เมื่อสิ้นสุดแห่ง ความสุข	๑
๒๘.	โลกพระศรีอารยอยู่แค่ปลายมูก	๒	๕๘.	แนวสังเขปทั่วๆ ไปของการ พัฒนา	๑
๒๙.	การทำงานเพื่องาน	๑			
๓๐.	สันโดษไม่เป็นอุปสรรค แก่การพัฒนา	๑			

ประวัติของ ดาบ สิบเอ็ดเล่ม

"ประวัติของ ดาบก่อนดาบ" ที่ได้รับ
เป็นต้นฉบับ จากขลุ่ย ทรศีกษา
เป็นโลกุตระ นลลพหิม แห่งโลก
นฤตเวียงน่าย สันลือลา- รกฏฎอน

ประวัติของ แผลงสิบเอ็ด ดาบสิบเอ็ดเล่ม
คนเชื่อว่า เอยโยก มิเห็นนห
มิเห็นดี ที่ตรงไหน ที่รับรับ
รับเอามา ถ้ารับ กันทั้งมือ

นี่แหละแหละ ประวัติของ "ดาบก่อนดาบ"
คนทั้งหลาย มีชื่อเรื่อง
เขาเคยอยู่ ที่นั่นนั่น มีลับเมื่อก่อน
เขาเคยเล่าที่ ที่เรารอ ที่นั่นก่อนดาบ ๑

น. สิบเอ็ดเล่ม